

ДЕЛЕГЕЙНИН МОСКВАДА ХИ КИНОФЕСТИВАЛЫНДА

Москвада делегейнин XII кинофестивалы уламчылап турар. ЧУРУКТАРДА: «Россия» деп Төп концерт залында уран-чечен фильминерни конкурс чаралалары: кинофестивалдын ажылыгына көргүскөн «Ленин Парижте» деп фильмин тирттирген бөлүктү киржикчилери (сол-

гай талазындан): режиссёрларынын бирээзи Леонид Эйдин, француз актёр Клод Жад, туркузучу режиссёр Сергей Юткевич болгаш актёр Елена Коренева. А. КОНЬКОВТУН, Н. МАЛЫШЕВТИН, А. РУХАДЗЕНИН ФОТОЛАРЫ. СЭТА-нын фотохроникасы.

ЧОННУН КҮЗЕЛ-ЧҮТКҮЛҮН ИЛЕРЕТКЕН

Ыры болгаш шулу — Бракка болган туку. Англия кылурун — деп, шытыраптай шулуку кыла бийлер. Англиянын аныктын массасы чүгө жөнүндө материалдык байлаан тургузар эвес, ол шыкка културалык үндөсүн салып турар. Уе-дүштөн-не тон бодунун өлүм чок элөөнү — тоолдары, бийлелери арттырып, диниле ханмис кайгамчык чараш аялгалары ирлап каан. Манаша бир-е дугаарында «Интернационал» деп өлүм чок ыры дугайын чыгуулаа-сайдыр мен. Париж коммуналдык шулукучу, ийи революцияларга фронтун ажал, чыкканын барында туу-туушунунун киржикчи Эжен Потье Париж коммуналдык бастырган соода. 1871 чылдын июльда «Интернационал» деп өлүм чок ырын сөзүп бижэи. Оон бээр ам 110 чыл эрттип турар.

1887 чылда ажыктын коммунист Пьер Дегейтер ама аялга чогааткан. Ол ыры эне баштай Ляльде ажыктын, нар хуалыкта ирлап күчөткөн. А оон соода ол ыр делегейин пролетарийлеринин гимни болу берген. Эргиде делегейин үндөсүнө чедир буз шапкан, оон орунуга коммунист тургузар деп делегей пролетариядын күчөткүтүн илереткен «Интернационал» деп ырым илереткен. Оон-он эвес, чүс-чүс миллион кижилер ырылап турар. 1917 чылда «Правда» созу: «Интернационал» деп ыр кыла туу шыкка шулу-дуалым» деп бижэи. Улут Октябрьдин тынчтезизин соода делегейе бир дугаар коммунист чүртүтүп Күртине гимни «Интернационал» болган. В. И. Ленин санаты-биле Кремльдин улут шатын «Интернационал» ырылап кылдыр эле кылган турган.

Азиянын төвүне 1921 чылда тынылган Тыва Арат Республикасы Күртине гимни Совет Эмелетинин үлгөсүн-биле «Интернационал» турганым бис билир бис.

«Интернационал» озу тыва дылга 1930 чылдарын ээинде тыва бижиктин тургустууларынын соон дарый А. Пальмахтин шуут киржалте-жипсе огулдуруткан. «Интернационал» тыва дылга огулдузган оон соода тыва шулукучулук колхозтуктуу-биле саймалангайыткан. Ичинга «Интернационал» ырылап делегейин улустарын дымдарынын аралында тыва дыл база дымалып турар.

Тыва улустун бургуу ыры ол үндөндө нотага бижитини турга-да, оон-чүс-чүс чылдар дугузуула салгалдан салгалда дымчыл амилдралдан чымчыл калбай, бо хүнерге чедир кадалаат.

Тыва улустун бургуу ыры ол үндөндө нотага бижитини турга-да, оон-чүс-чүс чылдар дугузуула салгалдан салгалда дымчыл амилдралдан чымчыл калбай, бо хүнерге чедир кадалаат.

Ала-ла кымып азымылар. Амында барып-барып. Амыр-шөлөң чүртүлгүлү! («Ады баштың Кара-Даг»). Устүдө көргөнгөсүз улустун ирларын огулдузган элге кайы-бир шагда оон авторлары болу кижилеринин салгы-сеткилдин ханындаа сарылап төктүп келген, өкүз-кылдын, сеткил-хөңүн, кудурал, уралым теге илереткен ирлардыр.

Лениндин өлүм чок илелерини огулдузган улус чүтүтүп хуа бургуулап, чонун ала кыламын, оон хөңүн фольклорун чечетелген чала чогаалдыктын саны ам көзүдүп. Коммунист партиянын, оон Ленинни «Интернационал» гимни културалык база чала-биле саймаланган. Тыва чогаалчылар Степан Сарыг-оолдун, Сергей Пюрбюну, Кызыл-Эрик Кудажынын, Сайын Сүрү-оолдун, Олег Сувантитин, Юрий Кондештин болгаш өскөсүндө ирларын композиторлар Алексей Чырал-оол, Ростислав Кендешов, Дамба Хүреш-оол болгаш өскөсүндө хөң-хөң аялгалары бижиктер Кан-лыг-даа чогаал, ол үндөндө болуу болза, үр үеде туртуулар дээрин бадгирер.

Б. ДОКУДУП.

Урулар болгаш чай «САЙЛЫКТА» ХӨГЛҮГ

Ырда кирген Самагалдай 5 километр ырак каас-чараш бойду-турумаалык черде ажал-агылар аразынын «Сайлык» пионер лагерин турар. Уруларын дымчыл-ыгыта шынап-ла таарымчалык чер. Бо хүнерде ирлаа баа-ла омак-хөңүт: пионер-жи хай шагда-ла эгелен, Лягеринд бирги сезүндө аздан ажы урулар маада шынапкан. Ам ийини сезүндө баа ол хире урулар дымчыл эгелен. Уруларын дымчыл-ыгыта бүтү-ле чүе-нин таарымчалык кылдыр тургускан. Кара-кыс Васильева Чодалагы лагерьинин начальнигинде ажыдап турар, хоочун башкы Лидия Самбуева Доргу-оол кижизиндикчиле ажыдаан.

Эрткен чылдарга бодаларга, нияти хандырылга, материалдык баада улам экижэи. Азы-чөм-биле хандырып турары эрип, Лагерь деисекар-ры деип каастааны дылга эки. Уруларын дымчыл-ыгыта чөгүмчалык организастаар даш бүтү-ле чүддерин кылып турар. Кижизилдегиле ажылаан панын тургускан. Яны-бүрү бөлүмнөрүн организастаан, спортчу өнөр-ары эрттирип турар. Бо ажыларын башкы Николай Чамбаа эки удуруп турар.

«Кызыл» совхозтун сүт-бараан фермасынга пионерлер солун программалык конкурсти көргүзүп чоран. Олар бо сезүндө Эркинни Кара-Халде пионер лагеринге алапкан барып, спортчу маргалдаарга киржир деп планнаан.

К. ТАШ-ООЛ.

Эмчинин мергежиле эң-не буйанып. Кижилеринде аас-кежиктиг амилдралыкта ол кончут эргим. Бо буйанып болгаш хүндүтү, харымсалдыг ишти кылган кижини чон көздө өөрүшкү-биле хүдээп, четтиргенин илеретир.

Тес-Хем районун Самагалдай эмилтегинде чонун ладым камгалаар херекке төлөтпү баран бооп келгенер хой. Чогуу-ла илалдарын бирозонне акүпер өмчү Кара-кыс Уланзаайн хамаларыгга чыгып, Ол Кызыл-дай өмчү укинчөөн 1957 чылда дооскан. Оон баштайп иш-агылаа бизим бола эмилтегин эгелен.

Ол бо ажылыкта 24 чыл ажып чоруур. Бо үеин дургузулда оон ханын кесип оон, кыс уруларын эмилген. Олар ортумак шиканын чедимшиктин дооскан. Чамдыктары ханын кесип эмчинин ийин салган, ол-ла мергенлиги ийин алган ажылап турары өөрүтүт. Кара-кыс Кадигова не-чаштын калдым камгалаар херекке бодуну билин, күнүг харам чонка ертүп келген.

ЭН-НЕ БУЯННЫГ

Илерден ол чүгө өөрүшкүн чылдыг өскөсүр дымчыл, сүмезин дымчыл чоруур. Тус черин божудула бажыныкта бо чылап чүс ажып нелер божуп, келер үеин салганчыларын холга хүдээп алган. Эмчинин чутааы-биле алырга, «Олчалыг-ла не меп-дээр. Оон чутааы-ла чөштүт. Бистең чүртүвүста бүтү-ле чүе-нин кижини чаагай чоруунга бараалгатын. Илалыг СЭП-ини XXVI съездинин шийтирилдеринде херекке-нелерге чыла хой чыгелдерин илалыг шийтирилдерин амилдралга чедимшиктин боттаптыр сорутуу салып, № 4 кварталдын не-чаштарын хайбаралла алган. Ол үеде-чүгө салгылаа бажы-далыг берүп, айда дургуула тургакчыларын хылап турар. Сааттыг херекке-нелерге үчүг-ла алыр чанчыл болу берген. Илалыг кижилерге аас-кежикти, кыдыкшылыг йөрөп чөртүр эмчинин ажалыг моон-даа сонгар саймалар, байлаанчырын күзүр мез.

М. ТИРЧИН.

ИЮЛЬ 17-ДЕН 19-КА ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮЛЬ 17-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 — «Уе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги сула шимчөөнүн. 9.05 — Уруларын уран чүдө колхозтуктуу күтүсөөн. 9.35 — «Арыг агаарга эр улустун оюну». Уран-чечен филм. 10.40 — Делегей конкурстарын лауреады Л. Тимофеева ойнаар. 11.10 — Медоолер. 11.15 — Чансар. 11.45 — Медоолер. 14.35 — Ирак республиканын национал бажыраагы — Республиканын национал хүнүгө. Кинопрограмма. 15.20 — Уруларга филм. «Бракка» тургуу. Уран-чечен филм. 16.35 — «Музыкалыг Эстония». Фильм-концерт. 17.05 — «Москва» болган москвалык филм. 17.35 — Б. Лавреневтин төртүгүн дугузуула бээр 90 чыл болгаш. Чогаалдарын арыларын. 18.20 — «Лопарка». Мультифилм.

18.35 — КЫЗЫЛДАН
18.45 — Телемехо-лер.
МОСКВАДАН
18.45 — Бөгүн Делегейде. 19.00 — Совет чогаалчыларын VII съездинде келген даштын аалчыларга сөс. 19.20 — «ТН-ни экранында бир дугаар». «Калыпталып-ны». Уран-чечен филм. 21.00 — «Уе». Информастыг программа. 21.35 — «Балет дугайында». Балет артистеринин IV делегей конкуртуу. 23.00 — Бөгүн Делегейде. 23.15 — 00.15 — Франсуа эстрадалык мастердери.

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
12.00 — «Ол чачаарын ол ачай». Хей сериалыг уран-чечен филм. 3-кү сериал. (ГДР). 13.15 — С. Есенинни арыпкан. 13.45 — «Солга-тай кий». Мультифилм. 14.30 — «ПТ-га чүчүгө, калдар бөредип турарын». «От-тук мергенлиги шиканын». Металлургия мергенлиги дугайында. 15.00 — «Эрланд» илалык чыгып келген.

КЫЗЫЛДАН
15.50 — Уруларга филм. «Күзүлүн чөтө». Ойнаар-тар филм. 16.35 — «Аралга». Телефилм. 17.20 — «Челюскин». Дамчылдыг. 17.50 — Киножурнал. 18.00 — «Хөңүт» чө. Дамчылдыг. 18.30 — 18.45 — Телемехоолер. 18.45 — Тыванын экранында.

МОСКВАДАН
19.00 — «Кино али-чорут-тар калуу». 20.00 — «Там-чыктыг» удурар. Чаштар! 20.15 — Чада-терге — Чада-терге спорттук ССРЭ чемпионнады. «Динамо» (Москва) — «Кубань» («Динамо» ТН стадиондан дамчылдыг. 21.00 — Уе. Информастыг программа. 21.35 — ССРЭ-нин улустун артын. Күртине шалынып лауреады А. Пановтун автор нежээл. Ленинградтан дамчылдыг. 23.10 — 23.40 — «Эрланд». Офорттар. Эртен-тайлыбыр филм. Төнгөндө — Медоолер.

ИНИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
14.20 — Спортчу програм-ма. 15.05 — «Челюскин». Улусту чогаалдыктын IV делегей фестивалын телестрограм-масы. «Баштайгы хымыттын байылыгы». (Москва Арат Улус). 15.35 — «Григорий Ко-новалов» — чогаалдык. Документалдык филм. 16.45 — «Силерин ошкеттеге чалап тур». 17.55 — «Илалык» Хей сериалыг уран-чечен теле-филм. 6-ты сериалы. 19.00 — «Сын атында — То-лоон чүртүп». Сибирин, Сол-гу чүтүп болган Ираксон Чөөн чүтүп шыгызын алганын төвөгүтүн дугайында документалдык филм. 20.00 — «Тамчыктыг» удурар. Чаштар! 20.15 — Уралга ССР-нин Күртине азаматтыг алдарыг симфония оркестринин концерти. Диржир — деле-гей конкурстарын лауреа-ды П. Коган. 21.00 — «Уе» Информастыг программа. 21.35 — «Парм шикан». Уран-чечен филм. 2-ты сериалы.

АҢЧЫ МАЛЧЫН

Бөрү — арастан ам. Ол чечки дилжол черин болгаш азырал аңдарын тудуп чип, оларын өзүлдезинге хөра чедирип турар. Оон туркум кижилерин азырап, кадалаап илген мал-маганынга безин когаралды чедире бээр.

Республиканың кодан-деис-

Күдер-оол Буулар хой казары чораш, олардан ырак эвес черге бөрү илч эскерин кааш, артеинде аңаа келген, каппа салып каан. Каш хонук өрткенде ол черинге элорге, бөрү каппага калкыган: озуң сөөртүп алган, Ак-Балдик тайлаачыне үнө берген.

болган. Дуржулалыг аңчы огу-С. Бууларын эдиртип алган, каппага калкыган бөрүнү сүртүп турган далаан каан.

Музыкалыг малчы К. Куулар бо чылын бир бөрүнү, алды бөрөктү узутааш, оларын кештерин районун алу-туктын аңчыг ажы-агыйын бестеткел контроланынга тургакан.

М. МОНГУШ.

Өзүр район.

Редакцияның адреси:
Кызыл, Шейкин-Кравченко кудумчуу, бажы № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ Редакциянын 2-24-63, редакциянын 2-23-35, секретариятын 2-23-35, арыккан кызыл болган совет гүртүнү административия 2-37-13, пропаганда калкынын 2-31-75, культура калкынын 2-23-54, «Эл» ажал-агы калкынын 2-21-47, үлөтүр калкынын 2-31-75, чагаа калкынын 2-41-27 информация калкынын 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-43, солун келбей барганда 2-32-75 телефонче долгар.

Тираж 17866. Чыгып № 105. СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыза АССР-нин Министрлер Чөвүлөйинин Ном үндүр бар, полиграфия болгаш ном садынын хөдөктөрүнүн талаа биле чогаалдыктын иш-сафныкы (Кызыл, Шейкин-Кравченко кудумчуу, бажы № 1) ТС-00455